

Съвет на Европа
Бюро за междуетнически отношения на
Република Молдова

ВТОРО ЗАКЛЮЧЕНИЕ ЗА МОЛДОВА
на Консултативния комитет относно Рамковата конвенция
за защита на националните малцинства
прието на 9 декември 2004

КОМЕНТАРИИ НА РЕПУБЛИКА МОЛДОВА
към второто Заключение на Консултативния комитет на Съвета на
Европа относно Рамковата конвенция за защита
на националните малцинства
(април 2005 г.)

РЕЗОЛЮЦИЯ Res CMN (2008)
за внедряване в Република Молдова на Рамковата конвенция за
защита на националните малцинства
Приета от Комитета на министрите на 7 декември 2005 година
в рамките на 950-та среща на министри-представители

Кишинэу - 2006

АСFC/ОР/II (2004) 004E

СЪДЪРЖАНИЕ

I. ОСНОВНИ ИЗВОДИ

Процедурата на мониторинга
Прилагане на Рамковата конвенция в Приднестровието
Обща законодателна база
Спазване законите на практика
Сбор на данни
Търпимост и междуетнически диалог
Положението на циганите
Образование
Използване на езиците от националните малцинства
Участие

II. КОМЕНТАРИИ КЪМ ОТДЕЛНИТЕ ЧЛЕНОВЕ

Член 3 от Рамковата конвенция
Член 4 от Рамковата конвенция
Член 5 от Рамковата конвенция
Член 6 от Рамковата конвенция
Член 7 от Рамковата конвенция
Член 8 от Рамковата конвенция
Член 9 от Рамковата конвенция
Член 10 от Рамковата конвенция
Член 12 от Рамковата конвенция
Член 14 от Рамковата конвенция
Член 15 от Рамковата конвенция
Член 18 от Рамковата конвенция

III. ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ ИЗВОДИ

Положителни промени
Нерешени проблеми
Препоръки

Страсбург, 9 декември 2004

ACFC/OP/II

(2004)004E

**КОНСУЛТАТИВЕН КОМИТЕТ
ОТНОСНО РАМКОВАТА КОНВЕНЦИЯ ЗА ЗАЩИТА НА ПРАВАТА
НА НАЦИОНАЛНИТЕ МАЛЦИНСТВА**

**ВТОРО ЗАКЛЮЧЕНИЕ ЗА МОЛДОВА,
Прието на 9 декември 2004 г.**

РЕЗЮМЕ

След приемането на първото заключение на Консултативния комитет през март 2003 година и Резолюцията на Комитета на министрите през януари 2003 година Молдова предприе мерки за подобряване на положението на лицата, принадлежащи към националните малцинства, в различни области, свързани със защитата на тяхната култура, език и традиции.

Обаче до сегашно време си остават редица нерешени проблеми, част от които са свързани с приднестровския конфликт и трудностите, възникващи по пътя на търсенето на такова решение, което би съответствало на принципите на териториалната цялостност и националния суверенитет на Молдова.

Властите трябва да отделят повече внимание на културното разнообразие, междуетническият характер и качеството на образованието и обучаването на лицата, които принадлежат към националните малцинства. Представителите на администрацията трябва да съдействат за увеличаване обема на преподаването на ред предмети на езиците на националните малцинства, подобряването на качеството на преподаването на тези езици, а също така да осигурят по-балансираното им използване в средствата за масова информация и в сферата на общуването. Трябва да се увеличи количеството на представителите на националните малцинства в институциите на държавното и общественото управление с цел разрешаване на техния специфичен проблем.

По-енергични мерки трябва да бъдат насочени към поддържането на търпимостта и диалога между етносите, като се включи и по-ефективният мониторинг на ситуацията в дадения регион.

Продължава да предизвиква сериозна загриженост положението на циганите, които досега се сблъскват с дискриминация, неравноправно положение в обществото и са изключени от обществено-политическия живот на страната, особено в сферата на приемането на важни държавни решения. Изискват се по-енергични действия, насочени към подобряване на социалното, икономическото и образователното ниво на циганите, а също така за разширяване на тяхното участие в обществения живот.

**КОНСУЛТАТИВЕН КОМИТЕТ
ОТНОСНО РАМКОВАТА КОНВЕНЦИЯ ЗА ЗАЩИТА
НА НАЦИОНАЛНИТЕ МАЛЦИНСТВА**

ВТОРО ЗАКЛЮЧЕНИЕ ЗА МОЛДОВА

1. Консултативният комитет прие даденото заключение на 9 декември 2004 година съобразно с член 26 (1) на Рамковата конвенция и правилника 23 на Резолюцията (97) 10 на Комитета на Министрите. Даденото Заключение е извършено въз основа на информация, която се съдържа в Държавния отчет (тук и по-нататък Държавен отчет), получен на 14 май 2004 година, и в други писмени източници, а също така въз основа на информация, събрана от Комитета по време на държавни и извъндържавни визити в Кишинев, Комрат и Тараклия на 12-15 октомври 2004 година.
2. Раздел I на даденото Заключение на Консултативния комитет съдържа основни изводи за ключовите положения, отнасящи се към прилагането на Рамковата конвенция в Молдова. Същите положения по-подробно са изложени в почленните изводи на Дял II, който обхваща распореданията на Рамковата конвенция по някои спорни въпроси, по които комитетът трябва да вземе независимо решение.
3. И двата дяла се позовават на изводи, направени през първия цикъл от мониторинга върху Рамковата конвенция, публикувана в първото Заключение на Консултативния комитет от 1 март 2002 година и в съответните Резолюции на Комитета на Министрите от 15 януари 2003 година.
4. Дял III съдържа заключителни забележки, които могат да бъдат положени в основата на предстоящите изводи и препоръки на Комитета на Министрите относно Молдова.
5. Консултативният комитет изразява надежда за продължаване на диалога между официалните лица и представители на националните малцинства, а също така и с всички други държавни и обществени дейци, заинтересовани в прилагането на Рамковата конвенция. За постигане на по-голяма прозрачност и достъпност на процеса на внедряването на Рамковата конвенция Комитетът настоятелно препоръчва настоящото Заключение да бъде незабавно представено пред широк обществен кръг веднага след получаването му.

I. ОСНОВНИ ИЗВОДИ

Процедурата на мониторинга

6. Молдова е продемонстрирала конструктивен подход към организирането на мониторинга за изпълнението на Рамковата конвенция. В републиката се проведе семинар за оценяването на разкритите факти и за разработване на по-нататъшен план за действие. В семинара са приели участие представители на националните малцинства и на Консултативния комитет. Особено удовлетворение у националните малцинства предизвика фактът, че за семинара всички документи, засягащи процедурата на мониторинга (Заключение на Консултативния комитет; Коментари на Правителството; Резолюция на Комитета на Министрите), са преведени на езиците на националните малцинства¹. Провеждането на ред други семинари, посветени на проблемите на националните малцинства и във връзка с Пакта за стабилност в Юго-Източна Европа, стана доказателство за това, че Молдова е активен партньор в дейността, свързана със защитата на националните малцинства както на правителствено равнище, така и на равнището на гражданското общество, и продължава да отделя на тези проблеми особено внимание.
7. Очевидно е, че в процеса на подготовката на Държавния доклад властите се консултирали с представителите на националните малцинства, и все пак те не проведоха заключително обсъждане на съдържанието му. Някои представители на националните малцинства считат, че връзката с правителството не била достатъчна, в резултат на което Държавният доклад не до края отразява очакванията им. В бъдеще молдовските власти и представителите на националните малцинства трябва да установят открити и тесни отношения и съвместно да постигат дължното отразяване на възгледите на всички участници в процедурата на мониторинга за Рамковата конвенция.

Прилагане на Рамковата конвенция в Приднестровието

¹ Български, гагаузки, цигански, руски, украински

8. По време на подготовянето на настоящето Заключение вниманието на Консултативния комитет се концентрира върху действията на молдовските власти за прилагането на Рамковата конвенция на териториите, които се намират под техен непосредствен контрол. При все това Комитетът отбелязва, че решаването на Приднестровския проблем е първостепенна задача на молдовското правителство и от решаването ѝ зависи процесът на вътрешния диалог и постигането на примирие по такива важни въпроси, като укрепване на молдовската държавност, национална самобитност и език.
9. В сложилата се ситуация мониторингът за прилагането на Рамковата конвенция на териториите, намиращи се извън контрола на молдовското правителство, си остава доста проблематичен. Особено следва да се отбележат усилията на молдовските правителствени и неправителствени организации, насочени за установяване на контакти с представители на гражданското общество на Приднестровието и, където е възможно, за тяхното въвличане в мероприятия, насочени към установяване на търпимост и межкултурно разбиране.
10. Комитетът счита, че всичките страни, участващи в преговорния процес са длъжни да вземат открита, конструктивна позиция и неотложно да вземат справедливо и дългосрочно решение. Едно от условията за такова решение е спазването на принципите на Рамковата конвенция, които гарантират защитата на лица, принадлежащи към националните малцинства на цялата територия на Молдова.
11. Консултативният комитет с особена тревога отбелязва трудностите, възникнали неотдавна в Приднестровието във връзка с използването на латинската графика в молдовските училища. Като част от международната организация, която вече е изразила своето отношение по дадения въпрос, Консултативният комитет счита, че положението на учениците, семействата им и учителите, въввлечени в конфликта, е абсолютно не-приемливо, тъй като в езиково отношение всички те фактически са малцинство на територията на Приднестровието. Ситуацията се усилва с това, че децата не само са лишени от правото да получават образование на своя роден език и с това да запазят своята самобитност, но и са въввлечени в конфликт, изходът от който се намира изключително в политическата плоскост.
12. Макар че мнозинство от учениците пристъпиха към учебната дейност без съществени закъснения, ситуацията в училищата си остава нестабилна и предизвиква сериозни опасения. Временната регистрация² на двете молдовски училища от «властите» на самопровъзгласилата се Приднестровска република не е решила основния проблем, който в същност и доведе до възникването на напрежение. И двете страни трябва по възможно най-бърз начин да намерят кардинално решение, което би съответствало на международните стандарти, като се включат

² Училищата са регистрирани като заведения с обучаване на чужди езици

и принципите на Рамковата конвенция, и което би позволило на тези училища нормално да функционират, като запазят своята езикова и културна самобитност в рамките на училищния процес.

Обща законодателна база

13. Консултативният комитет констатира, че Молдова, следвайки препоръките на първото Заключение, е предприела мерки за осигуряване на изпълнението на Основния закон за правата на лица, принадлежащи към националните малцинства и за правния статут на техните организации³ (тук и по-нататък Законът за националните малцинства), приет през август 2001 година. През декември 2003 година правната база за защитата на националните малцинства се попълни със Закона, утвърждаващ основните насоки на националната политика на Република Молдова (тук и по-нататък Законът за национална политика). Този документ е юридически акт от особено политическо значение, от който органите на публичната власт са задължени да се ръководят в своята дейност за укрепване на молдовската държавност и национална самобитност. През октомври 2003 година Парламентът утвърди националния план на действия в областта на правата на човека за 2004-2008 година, който също предвижда отделни мерки⁴ за защита на националните малцинства. През последните години в резултат на тясно сътрудничество със Съвета на Европа са изработени цял ред закони и законопроекти, засягащи защитата на правата на националните малцинства⁵. Консултативният комитет настоятелно препоръчва на властите по време на внасянето на промените в законодателството да отделят повече внимание на езиковите и други проблеми на националните малцинства и да вземат решения съответно с принципите на Рамковата конвенция.

Спазване законите на практика

14. Консултативният комитет отбелязва, че спазването на законите на практика си остава главен проблем в Молдова, и в този смисъл законите за защита на националните малцинства не са от изключение. Комитетът констатира факта, че като цяло правната база, насочена към защита на националните малцинства съответства на основните европейски и международни стандарти. Въпреки това представителите на националните малцинства свидетелстват, че по места властите нарушават сроковете за провеждането на законите в живота в сферата

³ Акт № 382 от 28 август 2001 година, встъпил в силата си на 4 септември 2001

⁴ Някои от тези мерки се отнасят към предстоящата ратификация от Молдова на Европейската Харта за регионалните езици и за езиците на националните малцинства

⁵ Закон за свободата на съвестта и вероизповеданията; Закон за образованието; нова редакция на Закона за политическите партии и общественно-политическите организации; поправки към Закона за печата и Закона за обществената вещателна компания «Телерадио-Молдова»

на образованието, в развитието на националните култури и що се отнася до участието на лицата, принадлежащи към националните малцинства, в общественния живот. Комитетът препоръчва на представителите на властите в центъра и по места да проявят политическа решимост и да мобилизират всички достъпни средства за осигуряване на гаранции, предвидени от конституцията и законодателството в дяла за изпълнението на законите за националните малцинства въпреки социално-икономическата криза, обхванала страната, което безусловно оказва негативно влияние върху ситуацията.

Сбор на данни

15. През октомври 2004 година в Република Молдова се организира и проведе първото от момента на провъзгласяването на нейната независимост преброяване на населението. Последното преброяване се проведе преди 15 години, през 1989 година. Експертите признават, че това мероприятие ще позволи да се отрази реалната картина на етническия състав на съвременното молдовско общество, което на свой ред положително ще се прояви в развитието на политиката и във вземаните мерки за изпълнението на Рамковата конвенция в Молдова. Комитетът отбелязва, че след като данните от преброяването на населението бъдат обработени и анализирани, молдовските власти са длъжни да вземат мерки за безусловно спазване на правото на лицата, които принадлежат към националните малцинства, за конфиденциалност на личните данни, закрепено в член 3 на Рамковата конвенция и гарантирано от международните стандарти.

Търпимост и междуетнически диалог

16. Комитетът положително оценява общата атмосфера на търпимост и взаимно уважение в молдовското общество, където официалните лица демонстрират готовността да участват в диалога и се стремят към междуетническо съгласие. Заедно с това Комитетът предлага да се проведе допълнителен мониторинг, за да бъдат получени данни за реалното равнище на дискриминацията по национален признак и случаи на проява на нетърпимост. С цел задълбочаване на междуетническия диалог и борба с проявите на нетърпимост, особено по отношение на такива уязвими групи, като цигани и представители на нетрадиционни религиозни общини, Комитетът предлага широко да се информира обществеността, в частност полицията, съда и средствата за масова информация за подобни случаи. Разясняваща работа върху дадения въпрос трябва да се води ефективно в сферата на образованието и в средствата за масова информация.

17. Комитетът отбелязва някои положителни промени в работата на средствата за масова информация и по същото време обръща тяхното

внимание на незадоволителното осветляване на различията и взаимоотношенията между етническите групи. Комитетът счита, че причината за всичко това е фактът, че средствата за масова информация досега са разделени по езиков принцип.

Положението на циганите

18. Комитетът изразява загриженост, че мнозина от циганите, живеещи в Молдова, до сега се намират в тежко положение. Комитетът счита, че от страна на властите се изискват по-енергични мерки за подобряване на условията на живот при циганите, трудоустрояването им, образованието и интегрирането им в обществения живот на страната. Консултативният комитет отбелязва, че мерките, взети от молдовското правителство през последните години не са достатъчни, и препоръчва на представителите на властите в центъра и по места да заемат по-твърда позиция за съгласуване на действията и осигуряването на допълнително финансиране в съответните отрасли, за да окажат реална помощ на циганската диаспора да свърши с изолацията и обособеността, в която тя се оказва днес.

Образование

19. Консултативният комитет признава, че като цяло молдовското законодателство относно правата на образование за лица, принадлежащи към национални малцинства, съответства на международните стандарти. Обаче качеството на прилагането на този закон на практика си остава незадоволително. Допълнителни мерки се изискват за повишаване качеството на подготовката на учители, учебници на езиците на националните малцинства и други учебни помагала за изучаване на езиците на националните малцинства на всички нива на образованието. Комитетът отбелязва, че по-особено внимание трябва да се отделя на поликултурната и междуетническата наситеност на училищния процес, особено на качеството на преподаването на държавния език за лицата, принадлежащи към националните малцинства. Комитетът обръща внимание на властите на качеството на образованието на циганите и счита, че в този смисъл те се намират в най-неизгодно положение.

Използване на езиците от националните малцинства

20. Консултативният комитет е съгласен с представителите на политическите и обществените организации, посочващи необходимостта от модернизирането на Закона за функциониране на езиците, приет през 1989 година и влязъл в противоречие със съвременния статут на независимата Република Молдова. Въпросът за

езика е крайъгълният камък в процеса на строителството на Молдовската държава и определянето на нейната национална самобитност. От друга страна комитетът разбира, че в условията на многонационална държава въпросът за езика е най-болезненият и тънък въпрос. Най-малката инициатива в тая област заплашва да прерасне в политическа напрегнатост и да доведе към сериозни разногласия. Няколко опита за внасяне на промени, засягащи статута на руския език, нагледно потвърждават това. Затова Комитетът е съгласен с политиката на държавата, която запазва статут quo по дадения въпрос, като цели постигането на стабилност, придобита с големи усилия.

21. Както и да се развиват събитията, Комитетът счита за жизнена необходимост спазването на принципите на Рамковата конвенция и привличането на представители от националните малцинства към търсенето на решения в тая област. Според Комитета това е единственият път, гарантиращ задоволяване нуждите на всички национални малцинства, живеещи на територията на Молдова, като се вземат под внимание техните особености.
22. Комитетът отбелязва удовлетворението на националните малцинства от предоставената им възможност да използват родния си език в различните сфери на жизнената си дейност и посочва необходимостта от по-нататъшното разширяване сферата на използване на тези езици в средствата за масова информация, образованието и в отношенията с органите на публичното управление. Особено внимание трябва да се отдели на украинския език и на езиците на малобройните общини, включително циганите.

Участие

23. Комитетът отбелязва общото удовлетворение на лицата, принадлежащи към националните малцинства, от степента на участието им в обществения живот на страната. Въпреки това Консултативният комитет препоръчва на властите да не се спират върху постигнатото и да продължат да действат в посока към ефективното привличане на представители от националните малцинства към решаването на въпросите, засягащи интересите на консултативно ниво, и по пътя на увеличаване броя на лицата, принадлежащи към националните малцинства в държавните структури. Особено внимание в този въпрос трябва да се отдели на малобройните народи, в частност на циганите, които до известна степен остават изключени от обществено-икономическия живот на страната и от процеса на вземането на решенията.

II. КОМЕНТАРИИ КЪМ ОТДЕЛНИТЕ ЧЛЕНОВЕ НА РАМКОВАТА КОНВЕНЦИЯ

ЧЛЕН 3 ОТ РАМКОВАТА КОНВЕНЦИЯ

Критерий за гражданството при определянето на термина «национално малцинство»

Изводи от първия мониторинг

24. В първото си заключение Консултативният комитет препоръчва да се включи критерият за гражданството в дефиницията «национално малцинство», съдържащо се в молдовското законодателство. Комитетът обръща вниманието на молдовските власти на наличието на правни и процесуални трудности, с които се сблъскват чуждестранни граждани (от 4000 до 5000), които живеят на територията на Молдова няколко години и се опитват да придобият молдовско гражданство.

Съвременно положение

а) Положителни изменения

25. Комитетът одобрява действията на молдовските власти относно поддържането на диалог с лица от чуждестранен произход независимо от това, дали те са придобили молдовско гражданство или не. Експертите позитивно оценяват това, че чуждестранните граждани са взели участие в дискусиите, организирани от Консултативния комитет по време на визитата му в Молдова, а молдовските власти направиха поправки в законодателството⁶ на републиката с цел да се облекчи процедурата за натурализация.

б) Нерешени проблеми

26. Въпреки положителните изменения лицата от чуждестранен произход, живеещи на територията на Молдова повече от десет години, продължават да се сблъскват с определени трудности при придобиването на молдовско гражданство. По мнение на комитета това става поради отсъствието на двустранни съглашения относно двойното гражданство със страните, от които те произлизат.

Препоръки

⁶ Закон № 232-XV от 5 юни 2003 година, поправки към закон № 1024 от 2 юни 2000 година за гражданството на Република Молдова

27. Комитетът препоръчва на съответните органи да предприемат по-решителни крачки за улесняване на процедурата за придобиване на молдовско гражданство с цел по-бърза интеграция на чуждестранните граждани в Молдовското общество. Това на свой ред ще им осигури гаранция за правова защита в рамките на Конвенцията.

28. Консултативният комитет счита, че съществува реална възможност за присъединяване на лица без молдовско гражданство към Рамковата конвенция въз основа на нейни отделни членове и предлага да се проведат консултации с всички заинтересовани страни.

Събиране на данни

Изводи от първия мониторинг

29. В първото Заключение Консултативният комитет препоръчва на молдовските власти да организират ново преброяване на населението, за да се получат данни за реалния етнически състав на населението в републиката.

Съвременно положение

а) Положителни изменения

30. Одобрието на Комитета предизвика през октомври месец 2004 година преброяване на населението на Република Молдова. Експертите признаха, че това положително ще се отрази върху развитието на политиката и предприеманите мерки за изпълнение на Рамковата конвенция. Комитетът одобрява факта, че международните наблюдатели, в това число и представителите на Съвета на Европа, осъществяваха мониторинг върху преброяването на населението. Отбелязва се, че е положително намерението на властите резултатите от това преброяване да се обработят и публикуват през 2005 година.

31. Експертите положително оценяват и факта, че участниците в преброяването са имали възможност да отговорят на въпросите за националността по желание, че въпросникът не е съдържал списък на етническите групи. По този начин е била осигурена свобода за определяне на своята етническа принадлежност. Това се отнася също и към въпроса за езика, който се е състоял от три части: Роден език; най-често употребяван език; владеене на други езици, и не е предлагал предварително подготвен списък. Анкетите за преброяването са били съставени на държавен и руски език.

И все пак трябва да се обърне внимание на изводите, направени от международните наблюдатели в Пленарния доклад, в който те отбелязват, че въпросите за националността и езика нерядко са ставали особено чувствителни и са предизвиквали неразбиране и бъркотия. Наблюдателите също така са отбелязали, че въпреки че в повечето случаи разпитваните са отговаряли на тези въпроси спонтанно, в някои региони преброяващите са се опитвали да влияят върху техния избор, поправяйки самоидентификацията «румънец» на «молдованин».

32. Комитетът отбелязва, че неправителствените организации са подложили на критика властите и средствата за масова информация по повод недостатъчната подготвеност на населението към преброяването. Те смятат, че на жителите на републиката не са им обяснили на дълъжно равнище цялата важност и значение на тая процедура, не са им обяснили как тя ще се извършва и не са предупредили населението за въпросите, които следва да се очакват от преброителите. Като резултат в редица случаи са се наблюдавала определена неувереност и страх сред населението, особено относно възможното изопачаване на техните изявления от преброителите.

33. Международните наблюдатели считат, че въпреки отбелязаните недостатъци, като цяло преброяването на населението в Република Молдова е извършено успешно. Те посочват необходимостта от навременна обработка на данните и незабавното огласяване на резултатите от допитването за етническата принадлежност.

Препоръки

34. Консултативният комитет обръща вниманието на молдовските власти върху обстоятелството, че информацията за националността и езика е строго конфиденциална и, че след като получените данни бъдат обработени и разпространени, те попадат под защита на член 3 от Рамковата конвенция и на други международни стандарти по отношение събирането на персонални данни. Затова молдовските власти са длъжни да гарантират, че след огласяването данните от преброяването няма да бъдат използвани за постигане на политически цели. Комитетът подчертава, че това в особеност се отнася за данните, свързани с етническия състав на населението.

ЧЛЕН 4 ОТ РАМКОВАТА КОНВЕНЦИЯ

Действия, свързани с борбата срещу дискриминацията

Изводи от първия мониторинг

35. В първото си заключение Консултативният комитет обръща внимание на факта, че официалната статистика намалява данните за количеството случаи на дискриминация по национален признак и призовава да се усъвършенстват критериите за оценка на ситуацията по дадения въпрос. В частност на парламентарните адвокати им било предложено повече внимание да отделят за разработка на документи, свързани със защитата на националните малцинства.

Съвременно положение

а) Положителни изменения

36. Консултативният комитет отбелязва, че количеството искове за нарушаване правата на националните малцинства във всичките инстанции, включвайки и Парламентарните адвокати, остава да бъде незначително.

б) Нерешени проблеми

37. Европейската комисия против расизма и нетърпимостта⁷ във втория си Доклад за Молдова и Консултативния комитет отбелязват, че властите досега нямат достоверни данни за икономическото и социалното положение на лицата, принадлежащи към националните малцинства, Комитетът обръща вниманието на властите, че, по данните от различни източници, значителна част от циганите досега се сблъсква с големи проблеми, включително и с дискриминацията в различните сфери (вж. Положението на циганите).

38. Консултативният комитет предлага на Колегията на Парламентарните адвокати да представят доказателства и обосновки за това, че относително неголямо количество адресирани до тях искове отразяват положението на нещата. Парламентарните адвокати трябва по-широко да информират населението, особено циганите, за своите възможности в борбата срещу дискриминацията. Комитетът одобрява набелязаните промени в Закона за Парламентарните адвокати и смята, че те го правят по-действен, което положително ще се отрази върху интересите на националните малцинства.

39. Освен това Консултативният комитет обръща вниманието на властите на пречките, с които се сблъскват неправителствените организации в работата си около защитата на правата на човека и на борбата срещу дискриминацията.

Препоръки

⁷ Европейската комисия против расизма и нетърпимостта, втори доклад за Молдова от 28 юни 2002 година CRI (2003)6

40. Комитетът препоръчва на властите да предприемат решителни действия за разкриването на обективната картина на спазването на принципите на отказ от дискриминацията и пълното равенство на всички национални малцинства.

41. Комитетът предлага да се ускори процесът за усъвършенстване правната база относно дейността на Парламентарните адвокати, да се активизира на практика широкото информиране на населението за съществуващите механизми за защита от дискриминация, включително и възможността за неправителствените организации да представят интересите на жертвите на дискриминацията, както на отделни лица, така и на цели етнически групи, пред Колегията на Парламентарните адвокати.

42. Комитетът отбелязва, че за защита на правата на националните малцинства е необходимо да се създадат условия за свободна дейност на неправителствените организации в Молдова и да им се оказва всевъзможна подкрепа.

Положението на циганите

Изводи от първия мониторинг

43. В първото си Заключение Консултативният комитет призовава властите на Молдова да намерят решение за сериозните проблеми, с които се сблъскват циганите: социално-икономическите трудности, обществената изолация и дискриминацията.

Съвременно положение

а) Положителни изменения

44. Консултативният комитет счита за положителни усилията на властите, насочени към подобряване положението на циганите. Както е отбелязано в Държавния отчет, на циганите им е оказана финансова помощ за организиране на образованието, здравеопазването, жилищното строителство и т.н.

б) Нерешени проблеми

45. Консултативният комитет счита, че приетата през 2001 година Правителствена програма за интеграция на циганите не е дала чувствителни резултати. Значителната част от циганското население на Молдова продължава да се сблъсква с всекидневните трудности във всичките ключови области на живота. В някои селски местности те в

значителна степен остават изолирани в селищата си, които са отдалечени от другите селища и икономически центрове. В тези селища липсва отопление, водоснабдяване, електричество и не се спазват елементарните санитарни норми. Експертите обръщат внимание на високото ниво на безработицата сред циганите и като следствие от това на ниските материални доходи, на жилищните проблеми, високото ниво на болестите, ограничения достъп към социалните услуги; всичко това се усложнява от пълната липса или твърде ограничената помощ от страна на местните власти. В областта на образованието се отбелязва изолация на циганските деца вследствие на географската им отдалеченост от общообразователните училища, високото равнище на неграмотността, пълното отсъствие или незначителния достъп към обучението изобщо и към обучението на роден език в частност. Същото се отнася и към достъпа до съдебните инстанции и участието в обществения живот. (вж. също така и коментара към ч. 5, 6, 12, 14 и 15).

46. Консултативният комитет отбелязва, че макар че страната като цяло изживява тежка социално – икономическа криза, циганите са се оказали в най – неизгодното положение на социална изолация и обособеност. Те често от другите национални малцинства стават жертви на предразсъдъци и стереотипи, разпространявани от средствата за масова информация. В много райони се наблюдават дискриминационни действия по отношение към циганите, в някои случаи от страна на правозащитните органи (Вж. също така коментара към ч. 6).

47. Със съдействието на Съвета на Европа се организирани консултации с представителите на циганите за приемането на стратегията за допълване и развитие на Правителствената програма за интеграция на циганите. С тази цел е създадена група парламентарни представители, в която влизат и представители от различни цигански организации и на която ѝ предстои да стане главен партньор на правителството в преговорния процес и за внасяне на предложения от името на циганите. Комитетът отбелязва, че държавните органи, след като демонстрираха готовност и откритост на преговорния процес, блокираха разработката на стратегия, предпочитайки работата по отделните положения на Програмата 2001.

Препоръки

48. Консултативният комитет призовава централните и местните органи на властта в сътрудничество със Съвета на Европа да продължат усилията за подобряване на социално-икономическото положение на циганите.

ЧЛЕН 5 ОТ РАМКОВАТА КОНВЕНЦИЯ

Подкрепа за културите на националните малцинства

Изводи от първия мониторинг

49. В първото си Заключение Консултативният комитет препоръчва на властите всякак да подкрепят инициативите на националните малцинства, насочени към оказване помощ и развитие на техните национални култури и самобитност, особено по отношение на малобройните групи, въвличайки техните представители в преговорния процес по дадения въпрос.

Съвременно положение

а) Положителни изменения

50. Комитетът с одобрение отбелязва усилията на централните, регионалните и местните власти относно подкрепата на многобройните културни мероприятия на националните малцинства, на художествените им колективи, издания на литературата на езиците на малцинствата и техните културни институции (културни центрове, музеи, театри, библиотеки). Важно е да се подчертае, че тези мероприятия не носят обособен характер, а обратно, предизвикват повишен интерес както сред малцинствата, така и сред мажоритарното население. Комитетът смята за необходимо да отбележи, че за Молдова двустранното сътрудничество е добра възможност да се катализира подкрепата на националните малцинства в сферата на културата и че властите се опитват да използват потенциала за сътрудничество със сродните държави с цел да се ликвидира недостигът от вътрешни национални ресурси (Вж. също така коментара към ч. 18)

б) Нерешени проблеми

51. Консултативният комитет е задоволен от информацията, получена от представителите на Министерството на културата, че артистичната дейност на циганите се ползва със съществена подкрепа от страна на държавата и с интерес се възприема от населението. Фактът, че културата и историята на циганите в продължение на няколко години е предмет на научни проучвания от страна на Академията на науките на Молдова, където в структурата на Института за междуетнически изследвания в момента действа специална секция за изучаване на тая проблематика, може да бъде отбелязан като положително постижение. Остава да се надяваме, че това ще намери положителен отглас като в просветната дейност, така и изцяло в отношението на обществото към лицата, принадлежащи към даденото малцинство както сега, така и в бъдеще.

52. Макар че представителите на националните малцинства общо взето положително се отнасят към правните гаранции на правителството в областта на културата, те отбелязват отделни случаи на незадоволително

изпълнение на тези закони, особено на местно равнище. В частност украинците смятат, че относно съхраняването и развитието на тяхната култура, език и традиции от страна на държавата отсъства твърда политическа воля. Те отбелязват, че въпреки това, че те са най-многобройната етническа група на територията на Молдова, техните културни организации получават твърде незначителна помощ от държавата. На свой ред гагаузите, положително оценявайки действията на властта, насочени към развитието на тяхната национална култура, отбелязват необходимостта, като допълнение към отделните акции от страна на държавата, да се създадат механизми за дългосрочна и постоянна подкрепа на културите на националните малцинства. Българите отбелязват активизирането на държавната подкрепа през последните години.

53. Гагаузите, живеещи в Кишинев, биха искали да имат собствен културен център в столицата.

54. Същевременно представителите на циганите се обърнаха към правителството с молба да се открие (за тях) културно-образователен център в Кишинев. Въпреки мерките, взети от страна на правителството за подкрепа на художествената им дейност, циганите смятат тези мерки за недостатъчни, особено вземайки под внимание факта, че този народ няма сродна държава с компактно циганско население.

Препоръки

55. Консултативният комитет смята, че Молдова е длъжна адекватно да подкрепя всякакви инициативи, насочени към опазване и развитие на културите на националните малцинства. Правителството трябва да провежда по-обмислена, ясна и последователна политика, насочена към подкрепа на културата, езика и традициите на украинския народ. С особено внимание трябва да бъдат посрещнати исканията, свързани с откриването на културни центрове на националните малцинства, особено специфичните искания на циганите.

ЧЛЕН 6 ОТ РАМКОВАТА КОНВЕНЦИЯ

Действия на властите, насочени към създаване на търпимост и междуетническо разбирателство

Изводи от първия мониторинг

56. Като оцени положително общата атмосфера на търпимост и взаимно уважение в молдовското общество, Комитетът изрази загриженост поради липсата на общ език между мнозинството, говорещо на държавен (молдовски) език, и рускоезичното население в Републиката. Комитет

препоръчи на властите да продължат да провеждат политика за създаване на атмосфера на търпимост и да водят интелектуален диалог по въпросите за внасяне на изменения в езиковата политика и в програмата по история, за да се избегне ненужното напрежение в обществото.

Съвременно положение

а) Положителни изменения

57. Комитетът с удовлетворение отбелязва, че въпреки запазването на определени трудности, напрежението в обществото е намалено, а общото равнище на търпимост сред населението значително се е повишило. Идеите за взаимно разбиране на интелектуално равнище, за постигане на хармония в обществото, за сплотеност и стабилност на молдавската държавност са станали еднакво приоритетни както за структурите на властта, така и за представителите на етническите групи.

58. Въпреки нажежената обстановка във връзка с проблема на молдавските училища, използващи латинската графика, Комитетът оценява като похвални усилията на молдавските власти около разблокирането на ситуацията в Приднестровието, одобрявайки инициативите на представителите на гражданското общество и определените държавни структури (Департамента за междуетнически отношения например), а също така действията на молдовските средства за масова информация във връзка с провеждането на конструктивен диалог с неправителствените организации в Преднестровието, за тяхното привличане към дейността, насочена към поддържане на междуетнически диалог и взаимно разбиране. В този контекст беше особено отбелязана солидарността на националните малцинства с децата и семействата от Приднестровието относно техните усилия, свързани с реализацията на правата им в областта на образованието.

б) Нерешени проблеми

59. Комитетът отбелязва, че въпреки положителното развитие на нещата, молдовското общество продължава да е разделено по езиков принцип в частност и по въпросите, свързани с определянето на молдовската национална и държавна самобитност като цяло. Въпреки че подходът към тези въпроси през последните години е станал по-обмислен, имат място прояви на нетърпимост, подкрепяни, а понякога и преувеличени от средствата за масова информация.

60. По мнението на Комитета въпросът за Преднестровието продължава да предизвиква особена загриженост, защото този конфликт в много отношения влияе на всички начинания, както политически, така и други, на

цялото молдовско общество, включвайки проявата на търпимост, междуетническо сътрудничество, стабилността на страната, нейната териториална цялост и национален суверенитет.

61. Комитетът отбелязва, че отделните прояви на търпимост все още имат място в молдовското общество, особено по отношение на такива уязвими групи като циганите и нетрадиционните религиозни общини.

Препоръки

62. Комитетът счита, че във връзка със съхраняване и укрепване на социалната сплотеност в страната молдовските власти трябва да продължат курса за развитие на взаимното уважение, междуетническото разбирателство и сътрудничество между различните етнически групи и да правят всичко възможно за премахване на бариерите между тях. В този контекст е необходимо да се повиши ролята на образованието, на средствата за масова информация и на културата. По-енергично трябва да се води диалогът за интеграция на лицата, принадлежащи към циганската диаспора и нетрадиционните религиозни общини.

63. По въпроса за Приднестровието е необходим стремежът към постигане на мирно, дългосрочно решаване на конфликта с помощта на открит и конструктивен диалог, основан върху междуетническо разбирателство.

Ролята на средствата за масова информация

Изводи от първия мониторинг

64. В първото си Заключение Консултативният комитет посочва необходимостта от създаване на условия за независима дейност на средствата за масова информация без оглед на езика на предаванията им и повишаването на ролята им за създаване на търпимост и междуетническо разбирателство, независимо от направленията в тяхната дейност.

Съвременно положение.

а) Положителни изменения

65. Експертите оцениха усилията на професионалистите в областта на средствата за масова информация за реалния принос относно развитието на търпимостта и междуетническото съгласие, особено като отбелязоха проекта, реализацията на който бе започната от Центъра за независима журналистика през пролетта на 2004 година. Журналистите, принадлежащи към различни националности и живеещи в различни региони на страната, създадоха мрежа за подготовка на двуезични

публикации (на държавен и руски език), които поддържат културно разнообразие и диалог за осъществяване мониторинга върху осветляването на тези въпроси във водещите средства за масова информация. По подобен начин неотдавна бе създаден информационен форум за съвместен диалог («Етнофорум»), който с подкрепата на международни организации дава възможност на различните етнически групи да премахнат белите петна в това отношение. В частност това се отнася до създаването на интерактивна и двуезична Web-страница, отворена за междуетническо общуване, а също така за подготовката на ред телевизионни програми по същите въпроси с цел да бъдат излъчвани по каналите на обществената телевизия.

б) нерешени проблеми

66. Консултативният комитет обръща внимание на сериозните недостатъци относно това, как основната част от средствата за масова информация отразява разнообразието в междуетническите отношения и решенията от държавна важност. Анализът на предаванията, осъществени от средствата за масова информация позволява да се направи изводът, че отделните предавания често са неоправдано политизирани и пристрастни и демонстрират предубеждения и стереотипи както по отношение към националните малцинства, така и по отношение към мажоритарното население. Към недостатъците, влияещи негативно върху проявата на търпимост и междуетническо разбирателство, следва да се отнесат липсата на плурализъм, алтернативни мнения, обмисленост и разнообразие сред водещите средства за масова информация.

Препоръки

67. Комитетът посочва необходимостта от повишаване на позитивната роля на СМИ в обществото като средство за общуване и интеграция, независимо от положението им в комуникационното пространство и от езика на предаванията. Особено внимание следва да се обърне на професионалната етика на журналистите и повишаването на съзнателността им относно правата на човека и уважението към междуетническото разнообразие. Съвместно със Съвета на Европа властите на Молдова трябва да гарантират създаването на необходими условия за независима плуралистична дейност на СМИ, включвайки обществената предавателна компания «Теле-радио Молдова».

Политика и конфликти на етническа почва

Съвременно положение

Нерешени проблеми

68. Според информацията на правителството, то не разполага със сведения за случаи на заплашване, прояви на враждебност, дискриминационни или дори жестоки действия по отношение на представители на етнически групи. И все пак Комитетът отбелязва, че представителите на правозащитните органи често демонстрират липса на разбиране по отношение на лица, принадлежащи към националните малцинства, мнозина от които живеят в трудни условия.

Неправителствените източници дават примери за дискриминационно отношение от страна на полицията⁸ към лица от циганска народност, въпреки че официални искове в тази връзка не са регистрирани. Същите тези източници дават примери за насилствено и дори жестоко поведение от страна на офицери на полицията по отношение на цигани, включително към жени и деца.

69. Циганите остават да бъдат субекти на дискриминация в съдилищата, тъй като полицията и съдебните инстанции с голямо нежелание водят разследване и изнасят справедлива присъда, ако престъплението спрямо циганите е доказано, особено ако това престъпление е извършено от офицер на полицията.

70. Отбелязани са случаи на необосновани арести и задържане на цигани и чуждестранни граждани, а също така и случаи на жестоко отношение към тях след арестуването им.

71. Комитетът счита, че молдовските власти трябва да вземат необходимите мерки за премахване на подобно поведение от страна на представители на правозащитните органи, както в центъра, така и по места. Следва всякак да се съдейства за внедряването в полицейската практика на европейски стандарти в областта на правата на човека, във връзка с което Комитетът одобрява подготвените изменения в Кодекса на полицейската етика като му се признае силата на законодателен акт.

Препоръки

72. Комитетът отбелязва, че поради липса на надеждни статистически данни много е трудно да се оцени количеството мотивирани прояви на нетърпимост и враждебност. Във връзка с това Молдова трябва да направи решителни крачки относно организацията на мониторинг върху положението в тази област. От страна на молдовските власти са необходими гаранции за спазване нормите на процедурата за надзор, както от страна на полицията, така и от страна на независимите организации, относно разследването на регистрираните случаи. Всички страни в процеса

⁸ Например неправителствените източници отбелязват, че циганите се подлагат на процедура за проверка на документи в този момент, когато те се занимават с дребна търговия – един от източниците на доходите им.

трябва да бъдат сигурни, че са извършени всички необходими процесуални действия и са приложени адекватни санкции.

73. По същото време трябва всякак да се поощрява уважението към правата на човека и търпимото отношение към националните малцинства, особено към циганите, от страна на полицията, служещите в съдебните инстанции, пресата и т. н.

ЧЛЕН 7 ОТ РАМКОВАТА КОНВЕНЦИЯ

Правни рамки в дейността на политическите партии

Изводи от първия мониторинг

74. В първото си Заключение Консултативният комитет препоръча на властите да проучат правните рамки на действията на политическите партии⁹ по отношение на свободното участие в партийното движение и защитата на интересите на лицата, принадлежащи към националните малцинства.

Съвременно положение

а) Положителни изменения

75. Консултативният комитет с удовлетворение отбелязва активизацията на диалога със Съвета на Европа на равнището на правна експертиза на молдовското законодателство относно политическите партии и обществено-политическите движения, избирателния кодекс и другите родствени закони, която в частност включва забележки, направени от Комитета по време на първия мониторинг за изпълнението на Рамковата конвенция.

б) Нерешени проблеми

76. Комитетът отбелязва, че въпреки тясното сътрудничество със Съвета на Европа в частта привеждане на молдовското законодателство в съответствие с европейските стандарти нито едно от очакваните решения не е включено в дневния ред на молдовския Парламент.

Препоръки

⁹ Закон за политическите партии и обществено-политическите организации (17 септември 1991), поправен и допълнен на 19 октомври 1993 (№1615 – XII) и на 30 септември 1998 (№ 146 - XIV)

77. Комитетът счита, че след като бъде приет законът за политическите партии, молдовските власти трябва да гарантират на лицата, принадлежащи към националните малцинства свобода на политическите обединения в съответствие с член 7 от Рамковата конвенция (вж. също така коментара към ч. 15)

ЧЛЕН 8 ОТ РАМКОВАТА КОНВЕНЦИЯ

Свобода на религиите и право за създаване на религиозни организации

Съвременно положение

78. Представители на мюсюлманите в Молдова (Духовната организация на мюсюлманите в Молдова и централният духовен съвет на Мюсюлманите) докладваха за трудностите, с които те са се облъскали преди няколко години около регистрацията на своята религия. В доклада им се отбелязва фактът, че на практика молбите по тези въпроси се ограничават от чиновниците без да се обясняват причините въпреки предвидената от молдовското законодателство¹⁰ свобода за религиозните организации и култове в рамките на Закона и допълненията към него, направени през 2002 година и призвани да опростят процедурата на регистрацията. Във връзка с това през 2002 година Централният духовен съвет на Мюсюлманите направи иск срещу департамента по въпросите на религията, който в момента се намира в съда на Молдова, като по същото време духовната организация на мюсюлманите в Молдова подаде иск в Европейския съд по правата на човека. В момента това дело чака да бъде разгледано¹¹.

79. Консултативният комитет отбелязва, че това дело се разглежда от молдовските власти от гледна точка на опазването на обществения ред и националната сигурност. Полицията извършва внимателно наблюдение за религиозните служби на мюсюлманската община, особено в Кишинев в помещенията на благотворителните организации. Отбелязани са случаи на враждебно отношение от страна на полицията (постоянни проверки на лични документи, натиск, заплашване, налагане на административни глоби). Представителите на МВР и полицията подчертават, че това се отнася само до организаторите на такива събрания, но в никакъв случай не и по отношение на обикновените членове на общината; оправдавайки действията си, те се позовават на положенията в молдовското

¹⁰ Вж. Член 31 на Конституцията и Основния закон на Молдова, закон № 1220-XV от 12 юни 2002 година, попр. и доп. Закон № 979 – XII от 24 март 1992 година.

¹¹ Вж. Делото на Духовната организация на мюсюлманите за култовете в Молдова срещу Молдова, № 1228/02

законодателство, изискващи признаването на религиите, на организациите и функционирането им от страна на държавата.

80. В тази връзка у експертите от Консултативния комитет възниква въпрос: няма ли противоречие между члена на Закона (чл. 1 от споменатия Закон за култувете),¹² позволяващ свободно да се извършват религиозни култове, както индивидуално, така и на равнището на общините, в частен ред и публично, и факта за признаване като незаконно публичното извършване на култове на това основание, че дадената организация не е регистрирана? По мнението на експертите единствено основание за забрана на дейността на религиозните организации, необходимостта от която е потвърдена от практиката, може да бъде заплахата за сигурността на страната, на обществения ред и обществения морал, на здравето и нарушаването правата и свободите на представителите на други религиозни конфесии.

Препоръка

81. Молдова трябва да вземе всички необходими правни и административни мерки, гарантиращи на мюсюлманите, които се отнасят към националните малцинства, свобода на вероизповедание и право да създават религиозни организации без необосновани препятствия и дискриминация в съответствие с член 8 от Рамковата конвенция.

За молбата на татарите да построят мюсюлмански гробища

Изводи от първия мониторинг

82. В първото си Заключение Консултативният комитет препоръчва на властите да намерят решение на въпроса посредством консултации с представителите на татарската община, да намерят възможност да й определят място за строителство на мюсюлмански гробища в Кишинев.

Съвременно положение

Нерешени проблеми

83. Консултативният комитет обръща вниманието на властите на това, че въпреки повторната молба на татарската община, гробищата все още не са построени, макар че кметът на Кишинев неотдавна излезе с предложение, което обаче татарската страна не прие.

¹² Вж. подобно дело в Европейския съд за правата на човека, за свободата на религиите, в частност Църквата на Бесарабската Метрополия срещу Молдова, 13 декември 2001, № 45701/99

Препоръки

84. Консултативният комитет предлага да се разгледа молбата на татарите в Молдова още веднъж и да се намери решение, приемливо както за администрацията на града, така също и за татарската община, и да се построят мюсюлмански гробища в Кишинев.

ЧЛЕН 9 ОТ РАМКОВАТА КОНВЕНЦИЯ

Достъп на националните малцинства до средствата за масова информация

Изводи от първия мониторинг

85. В първото си Заключение Консултативният комитет обърна внимание върху необходимостта за осигуряване на пропорционален достъп и присъствие в средствата за масова информация на лица, отнасящи се към националните малцинства. Комитетът препоръча на властите, особено по места, да поощряват използването от средствата за масова информация на езиците на националните малцинства, особено на малобройните групи, такива като циганите.

Съвременно положение

а) Положителни изменения

86. Развитието на частни електронни СМИ в Молдова откри нови възможности за свободен достъп на националните малцинства до потока от информация и за използване на езиците им в даден контекст, както на местно, така и на централно равнище. От почти 150 частни радиостанции и телевизионни канали 15 излъчват програми, предназначени за национални малцинства и поне някои от тях правят това на техните езици. Предаванията по тези канали се водят на териториите, където компактно живеят някои национални малцинства: руси, гагаузи (няколко частни радио и телеканали в Гагаузия наред с обществената компания “Теле-радио Гагаузия”); българи (в Тараклия и Гагаузия); украинци (в Кишинев, Белци и Единецки район); поляци (в Белци); цигани (в Сороки). Много от представителите на националните малцинства имат възможност да гледат и да слушат програми на задгранични телевизионни и радиоконпании (Русия и Украйна), излъчвани в Молдова.

87. Обществената телевизия и радио продължават да излъчват по цялата територия на Републиката на програми по специфични теми, предназначени за националните малцинства на родните им езици: украински, гагаузки и български език – 30 минути седмично; еврейски

(идиш) и цигански – 30 минути месечно. Обществените канали също така излъчват 30-минутни предавания на руски език два пъти месечно и ежемесечни двуезикови блокове предавания на молдовски и руски език. Комитетът отбелязва, че всичко това способства за сплотяването на представителите от различни националности в рамките на единна държава. Тези програми се излъчват от професионални екипи, състоящи се от представители на различни национални малцинства, и всички телевизионни излъчвания са снабдени със субтитри на държавен език, националните малцинства са представени също така в Наблюдателния съвет на Обществената радио и телевизионна компания и Съвета по излъчване.

88. Що се отнася до печата и периодичните издания на организациите на националните малцинства – те се издават на украински, гагаузки, български и полски език, а също така на руски език от гагаузи, евреи, азербайджанци и руси.

б) Нерешени проблеми

89. Отбелязвайки безспорните постижения относно присъствието на украинците и украинския език в средствата за масова информация, Консултативният комитет обръща вниманието на властите на продължаващите да пристигат на негов адрес молби от украинската диаспора за увеличаването на количеството програми на украински език, колкото и да са кратки (5-7 минути). Особено внимание трябва да се обърне на тези въпроси на местно равнище. Комитетът отбелязва, че по мнението на официалните лица ситуацията около средствата за масова информация не е резултат от липса на политическа воля по места, а по-скоро произтича от проблемите, свързани с подготовката на журналистите и осигуряването на необходимото финансиране.

90. Общо взето представителите на националните малцинства смятат, че качеството на съществуващите програми и обемът на предаванията, предназначени за тях, не удовлетворяват техните изисквания. Това особено се отнася до малобройните национални малцинства: арменците, белорусите, азербайджаните, татарите, поляците, литовците и др. Що се отнася до печатните издания, то тяхното количество и качество също не е още задоволително. Повечето от тези издания се финансират от частни фондации и се издават нередовно или изобщо престават да се издават във връзка с прекъсването на финансирането им.

91. Използването на езиците на националните малцинства досега зависи от финансирането, политическите интереси и професионализма на журналистите, докато държавният и руският език преобладават в средствата за масова информация.

Препоръки

92. Комитетът счита, че в рамките на икономическите си възможности Молдова трябва да продължи да стимулира и развива СМИ на различните езици на националните малцинства както в центъра, така и по места. Особено внимание трябва да се обърне на украинците и на малобройните общини откъм подготовка на журналисти и предоставяне на ефир, тъй като те досега се смятат за ощетени в това отношение.

ЧЛЕН 10 ОТ РАМКОВАТА КОНВЕНЦИЯ

Развитие на езиковата политика

Изводи от първия мониторинг

93. В първото си Заключение Консултативният комитет констатира, че използването на езиците в Молдова се е регулирало от Закон, датиран от 1989 година, който никак не е променян от момента на обявяването на независимостта. На властите беше препоръчано настоящият Закон да се приведе в съответствие с положенията на Рамковата конвенция и със Закона за националните малцинства от 2001 година.

Съвременно положение

а) Положителни изменения

94. В процеса на практическото прилагане на Закона за националните малцинства Молдова е направила изменения в редица закони, регламентиращи използването на езиците в някои области от социално-икономическия живот, за да ги приведе в съответствие с този Закон. По този начин в настояще време юридическите лица имат право да използват руски и/или държавен език в документите, отнасящи се към тези области. Това, наред с други фактори, трябва да доведе до по-активно участие в социално-икономическия живот на лицата, отнасящи се към националните малцинства.

95. Комитетът преценява като положителни усилията на молдовските власти, свързани с подобряване на преподаването на държавния език сред възрастните и премахване предубедеността в средите на държавните служители, която съществуваше по-рано относно молдовско-руския билингвизъм.

б) Нерешени проблеми

96. Комитетът отбелязва, че макар мораториумът за признаване на високия статут на руския език да е обявен през 2002 година, отношението към въпроса за езиците в политическите кръгове на Молдова остава неясно. Заедно с това бяха взети определени мерки, свързани с оценяването на езиковата ситуация в страната, и бе призната необходимостта от усъвършенстване на съществуващото законодателство. Нещо повече, предложенията за развитието на Комплексната държавна програма за функционирането на езиците, изглежда, вече са разработени и се обсъждат на различните равнища на властта. Фактът, че в момента обсъждането на тези предложения се отлага, се обяснява със сложната политическа обстановка. Комитетът смята, че тази ситуация може да бъде свързана с предстоящата ратификация на Европейската Харта за регионалните езици и езиците на националните малцинства, която също изисква ясна позиция по тези въпроси.

Препоръки

97. Комитетът смята, че властите трябва да осигурят спазване на законите в действителност и да създадат условия за ефективно използване на езиците на лицата, отнасящи се към националните малцинства в съответствие с Рамковата конвенция. В този контекст те трябва да имат уравновесен подход в решаването на този въпрос, отчитайки особената чувствителност на заинтересованите страни към езиковата ситуация в Молдова (Вж. и коментара към ч. 6).

Използване на езиците на националните малцинства в отношенията с административните органи

Изводи от първия мониторинг

98. В първото Заключение Консултативният комитет препоръчва да се определи цифровият праг относно необходимостта за използване на езиците на националните малцинства при общуването с административните органи.

Съвременно положение

Нерешени проблеми

99. След първото си Заключение Комитетът не отбелязва никакви нови крачки за решаването на този въпрос.

100. Комитетът отбелязва, че на практическо равнище в отношенията с органите на властта руският се използва заедно с държавния език достатъчно широко, а езиците на националните малцинства не се използват

изобщо или се използват твърде ограничено. Представителите на националните малцинства се оплакват, че органите на властта често използват административни бланки само на държавен език и отговарят на държавен език, дори когато запитването е направено на друг език. Представителите на украинската диаспора неотдавна информираха експертите от Комитета за появилата се тенденция сред украинците за общуване с административните органи да се предпочита украински език.

Препоръки.

101. Консултативният комитет смята, че властите трябва да преразглеждат съществуващото положение и от правна, и от практическа гледна точка. Той препоръча да се вземат необходимите мерки, които гарантират изпълнението на член 10, параграф 2 от Рамковата конвенция, отчитайки актуалните изисквания и в сътрудничество с всички заинтересувани лица.

ЧЛЕН 12 ОТ РАМКОВАТА КОНВЕНЦИЯ

Взаимните отношения на културите като аспект на образованието

Изводи от първия мониторинг

102. В първото Заключение Консултативният комитет отбелязва като положително явление стремежа на молдовските власти да защитят националните малцинства в областта на образованието и с удовлетворение подчертава волята на властите, реализирана около развитието на поликултурния характер и културна обмяна между различните етнически групи в процеса на образованието, въпреки твърде ограничените средства, отпускани за тази област.

Съвременно положение

а) Положителни изменения

103. Комитетът отбелязва, че учениците в Молдова се запознават с правата на човека и духа на търпимост в часовете по основите на държавата и правото в училищата и с основните принципи на правото в лиците. За развитието на поликултурния характер на образованието и съдействието на взаимното опознаване на културите в Центъра на обучението бе издаден учебник по литература, включващ произведения на писателите, които представят различни етнически групи. След апробация в 15 училища предложено е учебникът да бъде утвърден от Министерството на образованието и да бъде препоръчан на всички училища в Молдова.

104. От 2002-2003 учебна година в програма на началното училище за националните малцинства е включен задължителният предмет «История, култура и традиции на народа»¹³. От 2003-2004 учебна година този предмет ще се включи в учебния план на средното училище от 5 до 9 клас.

105. Сред другите проекти, засягащи националните малцинства, Комитетът отбелязва последните изследвания по история, култура и езика на циганите, които се правят в Института за Междуетнически изследвания към Академията на науките на Молдова (вж. и коментара към ч. 5). Задно с това академичната общественост отбелязва трудност около публикуването и разпространението на монографиите и колективните изследвания, засягащи циганите и другите национални малцинства, което е резултат от липса на материални средства и незадоволителна подкрепа от страна на държавата.

б) Нерешение проблеми

106. По мнението на Комитета информацията за културата, историята и традициите на националните малцинства остава да бъде ограничена в молдовските училища, а споменатите инициативи се появиха неотдавна и изискват по-енергични мерки и адекватни средства за тяхното осъществяване.

Препоръки

107. За да се осигури необходимото качество при преподаване на новите предмети, е необходимо много бързо да се разработят и разпространят съответните учебници, учебни планове и методики, да се подготвят учители. В този смисъл двустранното сътрудничество и международната подкрепа дават възможност да се компенсира липсата на средства на национално равнище.

108. Особено внимание трябва да се отдели за отразяването на многонационалната природа на молдавското общество в учебните курсове и пособия по други предмети за всички, независимо от това, дали те се отнасят към националните малцинства или към мажоритарното население. Същевременно дейността на училищата в областта на преподаването, художественото творчество и културно-масовата работа трябва да носи поликултурен характер и да подпомага развитието на взаимния интерес и диалог, установяването на тесни връзки между децата от различни националности.

¹³ Предметът е посветен на историята, културата, традициите на съответните национални малцинства: българи, гагаузи, руси, украинци и др.

Съдържанието на учебниците по история

Изводи от първия мониторинг.

109. Измененията в преподаването на историята, обявени от Правителството в края на 2001 година, предизвикаха значително напрежение в молдовското общество през януари 2002 година. За да се промени ситуацията през пролетта същата година бе обявен мораториум относно тези мерки. В първото си Заключение Консултативният комитет призоваваше за прилагане на уравновесен подход в решаването на този толкова чувствителен въпрос и сметна за необходимо да направи консултации с всички заинтересувани страни.

Съвременно положение

а) Положителни изменения

110. Оттогава властите започнаха разработката на нови учебници в сътрудничество със Съвета на Европа, демонстрирайки намерението да се отрази поликултурният подход към предмета и да се заеме по-уравновесена позиция относно историята на страната и по този начин да се консолидира особената молдовска самобитност. Правителството създаде специална комисия за работа върху новото съдържание и методология на преподаването в училище. Според информацията на консултативния комитет работата върху учебниците вече е приключена и властите имат намерение да ги включат в учебните програми за 2005 –2006 учебна година.

б) Нерешени проблеми

111. Консултативният комитет отбелязва, че според постъпилата в негово разпореждане информация в момента межкултурна информационна наситеност в учебниците по история, използвани в училищата на Молдова, липсва. Това кара Комитета да си направи изводи във връзка с потенциално противоречивата възможност за въвеждането на нови учебници.

Препоръки

112. Опирайки се на опита на Съвета на Европа по този въпрос, молдовските власти трябва да гарантират, че новите учебници обективно ще отразяват историята на страната и ще служат за укрепването на взаимното разбиране и търпимостта. След като новият подход при изучаването на историята бъде задействан, властите трябва да бъдат максимално чувствителни, за да укрепят единството на обществото и диалога между етническите групи.

Равенството на възможностите при достъпа към образованието. Образованието на деца роми

Изводи от първия мониторинг

113. В първото си Заключение Консултативният комитет препоръча на властите да гарантират, че всички национални малцинства, включвайки малобройните и тези, които нямат подкрепа от страната от където произлизат, ще получат възможност за равен, от тяхна гледна точка, влог в развитието на образователния процес. Комитетът на Министрите в Резолюцията си подчертава необходимостта от провеждане на консултации с представителите на националните малцинства за постигане на по-голямо разбиране на техните нужди в сферата на образованието.

Съвременно положение

а) положителни изменения

114. Властите продължават да полагат усилия за подобряване на ситуацията относно равенството на възможностите при достъпа към образованието на националните малцинства, особено във връзка с подготовката на специализирани учители и разработката и издаването на учебници, включвайки двустранното сътрудничество със страните на произхода им.

115. Властите станаха по-внимателни към загрижеността на циганите и излязоха с нови инициативи относно подобряването на условията в областта на образованието. Държавният доклад посочва мерките, взети от централните органи на властта с цел улесняване интеграцията на деца роми в училищната система на различни равнища. Те включват пряка социално-икономическа помощ за семействата им, а също така специални инициативи, такива както въвеждане на квоти за постъпване във висши заведения

116. Консултативният комитет одобрява факта, че в момента около 40 млади цигани учат в университетите на Молдова, и изразява надеждата, че това ще доведе до подобряване на ситуацията, свързана с обучението на циганите.

б) Нерешени проблеми

117. Представителите на националните малцинства отбелязват, че средствата, които се отделят за подготовката на учители и ученици досега, не отговарят на потребностите им. Що се отнася до учебниците, недостигът им е проблем за цялата образователна система на Молдова и за

всички молдовски семейства, тъй като родителите са принудени да плащат арендуването на годишните комплекти от учебници, което за мнозина става почти непреодолима преграда във връзка с тежкото материално положение на семействата им.

118. Въпреки взетите мерки циганите продължават да се сблъскват със сериозни проблеми в областта на образованието. Тежкото материално положение в семействата и училищата, където липсват минимални условия за занятия и деца на различна възраст учат в един клас и често без учебници, пълна изолация на децата роми, които живеят в цигански селища далеч от други населени места, отсъствието на квалифицирани и други фактори карат родителите и децата да губят вярата в образованието. Отсъствието на подкрепа по места води към това, че голям брой деца изобщо не ходят на училище, следствие на което е високото равнище на неграмотност сред циганското население. Тези проблеми довеждат до още по-голямо обособяване на циганите и намаляват шансовете им за активно участие в икономическия, обществен, политическия и културен живот на страната.

Препоръки

119. Комитетът счита, че преди всичко трябва да се решава въпросът за подготовката на учители и учебници. Въпреки ограничените средства властите трябва да вземат мерки в това отношение, като се използва международната помощ.

120. По отношение на циганите трябва да се действа решително и съгласувано във всички направления на икономиката, здравеопазването и т.н., за да може да се реши проблемът коренно и да се осигури на деца роми достъп до пълноценно образование. Необходимо е да се вземат мерки за повишаване на съзнателността както на равнището на семейството, така и в самото училище, за да се интегрират колкото се може по-бързо децата в образователната система.

Преподаване на държавния език

Изводи от първия мониторинг

121. В първото си Заключение Консултативният комитет посочи, че владенето на държавния език от страна на лица, отнасящи се към националните малцинства, е на ниско ниво и подобряването на това положение върви доста бавно. На властите бе препоръчано да се продължи работата в тази насока.

Настоящо положение

а) Положителни промени

122. Оценявайки ситуацията, Молдова удвои усилията си за популязиране на държавния език и поддръжка на изучаването му от страна на лица, отнасящи се към националните малцинства, в това число и чрез международни програми за предаване на опит и предоставяне на финансова помощ. В този контекст бяха разработени и публикувани речници и учебници за деца и възрастни, отнасящи се към различни национални малцинства; също бяха разработени и внедрени оригинални методи на преподаване. Семействата осъзнаха важността на изучаването на държавния език като фактор за единството на държавата и условие за успешна социално-икономическа интеграция на децата им в бъдеще. С това, в частност, се обяснява увеличаването броя на лицата, отнасящи се към националните малцинства, които избират държавния език като език на обучение.

б) Нерешени проблеми

123. Въпреки позитивните промени, националните малцинства отбелязват все още ниското ниво на преподаване на държавния език, което по някои сведения е свързано и с липса на учебници и преподаватели, владеещи в равна степен и държавния език, и езика на съответното национално малцинство. В този контекст представителите на националните малцинства изказаха пожелание квалифицирани кадри от общностите да преподават и държавния език.

Препоръки

124. Молдова да проучи ситуацията и да вземе необходимите мерки за подобряване качеството на преподаване, включвайки и търсене на допълнителни пътища за преразпределяне на ресурсите.

ЧЛЕН 14 НА РАМКОВАТА КОНВЕНЦИЯ

Достъп до изучаване езиците на националните малцинства

Изводи от първия мониторинг

125. В първото си Заключение Консултативният комитет препоръча да се осигури балансиран отговор на специфичните лингвистични потребности на всички национални малцинства.

Настояща ситуация

а) Положителни промени

126. Република Молдова продължава да прилага усилия за предоставяне на лицата, отнасящи се към националните малцинства, адекватни възможности за изучаване на родния им език¹⁴ и/или обучаване на същите. В същото време, когато руските, украинските, гагаузките и българските деца имат възможност да изучават родния си език в общообразователните училища, потребността от такова обучение в числов израз е доста ниска (4 от 5 ученици). Децата от други национални малцинства (арменци, азербайджанци, литовци и др.) изучават своите езици в тъй наречените «неделни» училища. Властите продължават да поддържат «неделните» училища, които се явяват като неотделима част от публичното образование и дават възможност на децата не само да изучават родния си език, но и да получават информация за историята, културата и традициите на общностите.

127. Що се отнася до висшето образование, Консултативният комитет приветства създаването по инициатива на властите на автономното образование Гагаузия на Държавния университет в гр. Комрат, а също и създаването на Държавния университет в гр.Тараклия по инициатива на българската община и при поддръжка на местните и централни органи на властта и на Република България. И все пак, поне на сегашния етап, обучението в тези училища се води на руски език. Консултативният комитет изразява надежда, че с времето тези учебни заведения ще успеят да подготвят квалифицирани преподаватели, които ще могат да водят обучението на езиците на националните малцинства, поне по някои от предметите. В настоящо време подготовката на такива се извършва в няколко висши учебни заведения в гр. Кишинев и съответните региони. Нещо повече, в тази област е налице и ефективното двустранно сътрудничество с България, Полша, Русия, Украйна и други държави.

б) Нерешени проблеми

128. Доста национални малцинства смятат положението в тази област за неудовлетворително и съобщават за липса на учебници и квалифицирани кадри.

129. За разлика от другите национални малцинства, до сега липсва възможност за изучаване езика на ромите в Молдова - както в рамките на

¹⁴ Украински език като предмет се изучава в 52 училища, гагаузки език – в 52 училища, български – в 34 училища, полски в 1 училище, еврейски – в 2 училища, немски – в едно училище, руски език се явява като задължителен предмет в програмите на общообразователното училище.

общообразователното училище, така и в «неделните» училища. Мерките, които неотдавна предприеха властите за развитие на научни изследвания и подготовка на специалисти в тази област, трябва в близко време да осигурят възможност за такова образование.

Препоръки

130. Молдова трябва да осигури учебници за изучаване езиците на националните малцинства и адекватно ниво на подготовка на учители. Специално внимание е необходимо да се обърне на тези национални малцинства, които не получават помощ от родствени държави, като, например, циганите.

Достъп до обучение на езиците на националните малцинства

а) Положителни промени

131. Комитетът отбелязва, че властите на Република Молдова изцяло поддържат инициативите, свързани с използването на езиците на националните малцинства като езици на обучение¹⁵. През учебната 2004-05 година в осемнадесет класа обучението се водеше на украински език, в шест класа - на български език, в четири класа - на полски език. Комитетът има информация, че са разработени програми за обучение на езиците на националните малцинства за всички степени на обучение от I до XII класове и в настоящо време се работи по осигуряването на съответни учебни помагала за X, XI и XII клас.

б) Нерешени проблеми

132. Комитетът има мнение, че използването на езиците на националните малцинства, с изключение на руски език, остава за сега доста ограничено, особено на ниво предучилищно образование, където използването на езиците на националните малцинства е рядко изключение (украински език съставлява 0,06% от всички ученици през учебната 2003-04 година).

133. Комитетът смята, че това положение не отразява реалната картина на етническия състав на населението на Републиката. Обаче, за ради справедливостта, той отбелязва и доста ниското ниво на потребност от обучението на родния си език от страна на лица, отнасящи се към

¹⁵ Съгласно последните данни на Министерството на образованието (октомври 2004 година) 560000 ученици посещават училища в Молдова, от които 445000 посещават 1129 училища с преподаване на държавния език. В републиката в 200 училища се преподава на руски език, в 3 – на украински, в 4 – на български и в 100 двуезични училища се преподава на молдовски и руски език.

националните малцинства. Въпреки че семействата изразяват желание децата им да знаят родния си език и да се обучават на същия, те не могат да не се съобразяват с трудностите, с които децата им ще се сблъскат в бъдеще: ресурсите, продължителността на обучението, възможността за академическо образование и последващо трудоустройство. Затова, по-често техният избор е обучението да е на руски или на държавен език с изучаване на родния език като предмет.

Препоръки

134. Комитетът препоръчва на властите да вземат мерки за увеличаване обема на преподаване на езиците на националните малцинства в съответствие с потребностите и да се вложат необходимите средства с цел осигуряване на неговото качество. Специално внимание трябва да се обърне на разработване на нови методики на многоезиково обучение, за да могат учителите и учениците успешно да се справят със специфичната ситуация, която се формира в Молдова.

ЧЛЕН 15 НА РАМКОВАТА КОНВЕНЦИЯ

Институционно поле и консултации

Изводи от първия мониторинг

135. В първото си Заключение Консултативният комитет препоръчва на молдовските власти да разширят сферата на преговорите и консултациите с лицата, отнасящи се към националните малцинства, по-активно да встъпват в пряк диалог с организации, представящи всяка от етническите групи.

Настоящо положение

а) Положителни промени

136. Комитетът отбелязва, че Република Молдова продължава да предоставя на лицата, принадлежащи към националните малцинства, благоприятни условия за участие в различни области на обществения живот. Дейността на Департамента по междуетническите отношения (тук и нататък «Департамент») получи добра оценка от страна на националните малцинства. Департаментът е задължен да е в течение на всички проблеми, свързани с националните малцинства, в задълженията му влиза организиране на срещи на местните власти с представители на организациите на националните малцинства и с отделни граждани, разглеждане и/или предаване на компетентните органи петиции от граждани, прием на ощетени и организиране на срещи с висши

правителствени органи¹⁶. Департаментът активно сътрудничи с Координационния съвет на националните малцинства.

137. Комитетът отбелязва също като положителен факт и това, че правителството води активни консултации с представителите на националните малцинства по време на подготовката на такъв важен закон като Закона за националната политика и ги привлече в обсъждането на конституционната реформа в Молдова.

138. Вземайки под внимание наблюденията на Консултативния съвет, направени в Член 16 от първото Заключение, следва да се отбележи новият Закон за държавното управление¹⁷, който възстанови делението на страната на по дребни административни единици – райони, подменили на средно ниво регионите. Този Закон е важно постижение в работата по опазване на националните малцинства, въпреки, че някои от положенията му са в противоречие с интересите на местната автономия. Занижаването на пределната численост на населението, необходима съгласно Конституцията, за образуване на село, позволи да се разшири възможността за участие в обществения живот на местно ниво на лица, принадлежащи към националните малцинства.

б) Нерешени проблеми

139. Доста от представителите на националните малцинства отбелязват липсата на индивидуален подход в процеса на консултациите на Координационния съвет с организациите на националните малцинства по време на подготовката на втория Държавен доклад. Те обръщат внимание на факта, че въпреки информираността на мнозинството от представителите на националните малцинства за неговото съществуване, окончателната версия на Доклада не бе разпространена сред всички заинтересовани страни.

Препоръки

140. Комитетът препоръчва на властите да се консултират с националните малцинства по пътя на прекия диалог с представящите ги организации.

¹⁶ Информация на Департамента по междуетническите отношения, Отчет за 2003 година

¹⁷ Закон за административно-териториално деление на Република Молдова №764-XV от 27. 12. 2001

Ефективно участие на националните малцинства в държавните дела

Изводи от първия мониторинг

141. В първото си Заключение Консултативният комитет препоръча на правителството да организира консултации със всички заинтересовани страни и да определи пътищата за активно въвличане в държавните дела на лицата, принадлежащи към националните малцинства, особено от малобройни групи, такива като циганите.

Настоящо положение

а) Положителни промени

142. Комитетът с удовлетворение отбелязва, че лица, принадлежащи към национални малцинства, продължават да вземат участие в молдовския обществен живот, особено на местно ниво. В районите, населени предимно с национално малцинство, те са представени в изборни органи, например в Гагаузия – административно-териториално образование със статут автономия. На общонационално ниво следва да се отбележи и факта, че много от депутатите на висшия законодателен орган – Парламента – са представители на националните малцинства¹⁸. Във връзка с това Консултативния съвет се позовава на коментар към Член 7.

б) Нерешени проблеми

143. Комитетът отбелязва незначителното представителство на лица, принадлежащи към малобройни групи на националните малцинства, в частност в такива структури като Министерството на правосъдието и Министерство на отбраната.

144. Участието на циганите в държавното управление все още е крайно ограничено. На местно ниво с тях само се консултират по въпроси, засягащи техните проблеми, не ги въвличат в процеса на приемане на решения. Представителите на циганската община отсъстват в изборните органи дори и там, където те преобладават по численост на населението, и тяхното участие в административните структури сравнително е ограничено. От друга страна необходимо е да се приветства присъствието на някои представители на циганския народ на политическата арена в Молдова.

145. Консултативният комитет приветства значителната активизация на дейността на неправителствените организации в циганската община и

¹⁸ По официални данни на Секретариата на Парламента от 101 член на МП 44 по тяхното определяне се отнасят към етническите групи.

неотдавна сформиранията група, която е упълномощена да води преговори от името на цялата община - Преговорна група на ромите (вж. коментар към чл.4). Консултативният комитет се надява, че конструктивното и дългосрочно сътрудничество с властите ще се развива не само в този формат, но и по други пътища. Комитетът разбира, че човешките ресурси и логистиката са доста ограничени по отношение на циганското малцинство за да се осигури тяхното ефективно присъствие в държавните структури.

Препоръки

146. Комитетът смята, че властите трябва да се консултират с представителите на националните малцинства при определяне на пътищата за по-нататъшното увеличаване степента на тяхното участие в решаването на държавните проблеми, особено това засяга тяхното присъствие в държавните структури.

147. Централните и местните органи трябва адекватно да въвлечат представителите на циганите в процеса на приемане на решения, засягащи проблемите на циганската общност. Те трябва да увеличат финансовата и техническата помощ на циганите, за да бъдат чути желанията им.

ЧЛЕН 18 НА РАМКОВАТА КОНВЕНЦИЯ

Изводи от първия мониторинг

148. В първото си Заключение Консултативният комитет приветства факта, че Молдова е сключила редица двустранни споразумения по опазване правата на националните малцинства и препоръча на властите да се осигури тяхното изпълнение.

Настоящо положение

Положителни промени

149. Република Молдова се явява една от страните в редица двустранни споразумения по опазване правата на националните малцинства. Тя ефективно сътрудничи с мнозинството държави, в това число с Руската федерация, Украйна, България, Полша, Израел, Беларус и Литва в областта на образованието, културата, СМИ и т.н. Тези споразумения бяха установени въз основа на двустранна дружба и договори за добросъседство, а също въз основа на държавни споразумения с държави, явяващи се историческа родина на лица, принадлежащи към националните малцинства, живеещи в Молдова. Министерства и ведомства на държавите-партньори също са сключили споразумения в тази област (вж. коментар към чл. 5).

Препоръки

150. Молдова трябва да продължава да осигурява изпълнението на двустранните споразумения за опазване правата на националните малцинства. Комитетът смята за необходимо учредяването на съвместни комисии, във функциите на които би трябва да бъде контролът за изпълнение на споменатите споразумения. По-нататък такава форма на сътрудничество трябва да се установи с всички съседни държави и други потенциални партньори.

IV. ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ ИЗВОДИ

151. Консултативният комитет смята, че настоящите заключителни изводи могат да служат за основа на препоръките, представени за одобряване пред Комитета на Министрите спрямо Молдова.

Положителни промени

152. От момента на установяване на първото Заключение на Консултативния Съвет през месец март 2002 година и Резолюцията на Комитета на Министрите през януари 2003 година Молдова продължи да отделя внимание на опазване правата на националните малцинства.

153. Базирайки се на Закона за националните малцинства от 2001 година, Молдова усъвършенства и разшири правовите рамки. Направи практически стъпки по поддръжка на националните малцинства, в което позитивната роля има Департамента по междуетническите отношения. Консултациите с националните малцинства изиграха положителна роля при решаването на трудни, “увиснали” въпроси в промените на молдовското законодателство.

154. В момента на представянето на първото Заключение напрегнатостта в молдовското общество оказваше натиск върху атмосферата на интелектуално разбиране. В настоящо време климатът в молдовското общество се характеризира с повишено ниво на търпимост и взаиморазбиране.

155. Преброяването на населението през месец октомври 2004 година се отрази безусловно положително на мониторинга за положението на лицата, принадлежащи към националните малцинства и ще позволи да се изработи ефективна политика в тази област.

Нерешени проблеми

156. Проблемът относно Приднестровието продължава да предизвиква сериозна загриженост по причина, че конфликтът засяга такива важни аспекти на живота на населението в Република Молдова като търпимост, междуетническо сътрудничество, стабилност, териториална цялост и суверенитет на държавата.

157. Обаче освен Приднестровският конфликт в Молдова съществуват и други нерешени проблеми. Един от тях е осигуряване на гаранции, предвидени в законодателството за опазване на националните малцинства. Трудностите се обясняват с липса на необходим мониторинг, на адекватни ресурси, донякъде и на политическа воля, особено на местно ниво.

158. Предприетите мерки за опазване и развитие на културата, езиците и традициите на националните малцинства не отговарят на очакванията на същите.

159. Културата и традициите на националните малцинства все още не са достатъчно застъпени в образователния процес на учебните заведения. Също и многообразието на междуетническите връзки все още неудовлетворително се отразява от страна на СМИ. Нещо повече, предприетите мерки за обмисленото използване на езиците на националните малцинства в образованието, в СМИ и при взаимоотношенията с органите на управлението не дадоха очаквания резултат. Например украинският език би могъл по-широко да се използва в тези сфери.

160. Определени трудности се наблюдават в поддръжката на търпимостта и диалога между етносите. Особена загриженост предизвиква и отношението на молдовското общество, включително и полицията, към циганите и нетрадиционните религиозни общности.

161. Остава да се очаква и по-активното участие на националните малцинства в обществения живот. Между държавните служители малко са представителите на националните малцинства.

162. Особена загриженост предизвиква положението на циганите. Все още са отворени проблемите за тяхното равноправие, за опазване от дискриминация в образованието, участието в общественно-политическия живот на молдовското общество, във вземане на важни за страната решения.

Препоръки

163. Допълнително към мерките, произтичащи от препоръките на Дял I и II на Заключението на Консултативния комитет, на властите се предлага да се предприемат следните мерки за изпълнение на Рамковата конвенция:

- да се разгледат съществуващите недостатъци при изпълнението на Закона за националните малцинства и другите закони, засягащи опазването на правата на националните малцинства и да се вземат мерки за осигуряване на тяхното ефективно изпълнение както в центъра, така и по места;
- адекватно да се отговаря на културните потребности на лицата, принадлежащи към националните малцинства;
- да се насочат усилията за борба с дискриминацията, за пропаганда на търпимост и културен диалог, за осигуряване по-ефективно изпълнение на законите в тази област и организиране на мониторинг

- за тяхното изпълнение, за повишаване нивото на съзнателност в органите на вътрешните работи и СМИ;
- да се насочат усилията за по-обмислено използване на езиците на националните малцинства (украинския и др.) в учебните заведения, СМИ и във взаимоотношенията с органите на управление;
 - особено да се засили вниманието за повишаване качеството на образованието и обучаването на лицата, принадлежащи към националните малцинства, в частност в преподаването на държавния език;
 - да се осигури издаване на добри учебници на езиците на националните малцинства и подготовка на преподаватели по тези езици;
 - да се застъпи в образованието многообразието на културите на народите, населяващи Молдова, и връзките помежду им;
 - да се удвоят усилията по законодателното регулиране за участието на националните малцинства, особено малобройните етнически групи, в управлението на обществените дела и за реалното им привличане към такова управление;
 - да се обърне особено внимание при решаването на конкретните проблеми, с които се сблъскват циганите в социално-икономическата област и образованието. Да се вземат действени мерки както в центъра, така и по места.